

Bangha Bélára,

a magyar keresztény sajtóapostolra,

a liberalizmus lefegyverzőjére emlékezünk

Ifj. Tompó László - HunHír.info

Százharminc éve, 1880. november 16-án született Nyitrán ősi felvidéki magyar nemesi család sarjaként nagyjócai Bangha Béla jezsuita atya, az 1919 133 napjából felocsúdó magyarság lelki-szellemi vezetőinek egyike, a liberalizmust zsigerileg gyűlölő sajtóapostol, akinek igazságaira talán sohasem volt akkora szükség, mint napjainkban, amikor mind a világi, mind az egyházi élet a liberalizmus mocsarába süllyedt.

Számos könyve 1945-ben indexre került, majd valamennyit kivonták könyvtárainkból, mi több, még nevével is alig, vagy ha mégis, csak gyalázkodó jelzők kíséretében lehetett évtizedeken át találkozni, miközben egyházi berkeken belül is fekete báránnyá vált, és az ma is, hiszen olyan

kortársaival szemben, mint Prohászka Ottokár vagy Mindszenty bíboros, jóformán teljesen ismeretlen személye, amely pedig már csak a halála után rendtársa, Bíró Bertalan szerkesztésében, a Szent István Társulat gondozásában harminc kötetben kiadott életműsorozata miatt is megkerülhetetlen.

Egy rendhagyó életút

Életrajzát saját kérésére leghívebb világi paptársa, Nyisztor Zoltán írta meg 1941-ben, feltárva egy ízig-vérig magyar jezsuita lelki-szellemi vívódásait, a kor szabadkőműves liberalizmusa sárkányfogveteményeivel vívott küzdelmeit, írásai, beszédei elsöprő hatását, kora keresztény közvéleménye nevében is, hiszen, mint írja, „a korán elvesztett férfiú mindnyájunk életének tetterős és ellenállhatatlan alkotója volt”, az „úgynevezett világnézeti harcnak évtizedeken át a péteri értelemben vett kősziklája”.

Kevés olyan lebilincselő, sőt egyenesen torokszorító életrajz szól papi arcélról, mint az övé, melyből pontosan megrajzolhatjuk pályáját. Az öt éves, írni-olvasni tudó Bangha Béla tizenöt éves korára elvégezte a kalocsai jezsuita gimnázium hatodik osztályát, majd hetedikes növendékként 1895. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján belépett a jezsuita rendbe. További nagyszombati, pozsonyi, innsbrucki teológiai és filozófiai tanulmányok után 1909. október 26-án szentelte pappá Innsbruckban Franz Egger brixeni püspök. Elöljárói egyetemi tanárnak szánták, végül 1910-ben a budapesti jezsuita rendházba került, ahol átvette a „Mária Kongregáció” folyóirat szerkesztését, továbbá hitvédelmi előadásokat kezdett tartani a pesti Jézus Szíve Templomban. Pályájának sorsdöntő éve 1912, amikor is lapot alapított Magyar Kultúra címmel, amely hamarosan a magyar keresztény közélet legszínvonalasabb fórumai egyike lett. Ettől kezdve, nem utolsósorban kiváló szónoki és szervező képességeinek köszönhetően, hamarosan felrázta a hittől, templomtól eltávolodottakat, különösen is az értelmiségieket. A katolikus sajtó terjesztésére létrehozta a Katolikus Hölgyek Országos Sajtóegyesületét, a budapesti nagyplébániák és a peremkerületek lelkipásztori ellátására pedig a Kisegítő Kápolna Egyesületet. Közben 1915. február 2-án letette ünnepélyes örökfogadalmát. 1917-ben munkatársai közül Baranyay Lajossal és Buttykay Antallal megalapította a katolikus könyvkiadás fellendítésére a „Központi Sajtóvállalat”-ot (KSV), részvénykibocsátásokkal lapokat megvásárolva (Új Nemzedék, Déli Hírlap) és kiadva (Nemzeti Újság, Képes Krónika).

Már a patkánylázadás elején elrabolták a bolsevisták a KSV pénzét, belvárosi irodáját pedig felszámolták, ő pedig előbb Budafokra, majd Győrbe, onnan a Felvidékre kényszerült menekülni, hiszen, mint „Naplójá”-ban 1919. március 8-án feljegyezte, „a zsidó sajtó, melynek érthető okokból a begyében vagyok, megtett ellenforradalmárnak”. Végül külföldre menekült. Hazatérte után a KSV fenntartásán fáradozva előadásokat tartott New York-tól Mezőkövesdig (csak 1922-ben közel százat!), majd 1923. június 13-án rendje generálisa egy nemzetközi titkárság megszervezésére Rómába rendelte, ahol magyar kolóniát alapított, és a „Collegium Germanium-Hungaricum” kápolnájában megszervezte az ottani magyarságnak a misézést. 1925-ben hazatért és átvette Czapi Gyula egri érsektől a „Magyar Kultúra” szerkesztését. 1928-tól 1935-ig rendje budapesti házfőnöke lett, Nyisztor Zoltánnal argentinai, uruguayi, brazilai magyarok körében missziós körutakat szervezve. 1935-től végzetes betegsége (fehérvérűsége) ellenére ő szervezte meg 1938-ban, Szent István halálának kilencszázados évfordulóján az Eucharisztikus Világkongresszust. 1940. január elején, csaknem emberfeletti

türelemmel viselt testi szenvedései fokozódása közben felidézte Nyisztornak pappá szentelése előtti naplóbejegyzését, miszerint „1940 a zsidóság világhatalmának összeomlása s az én halálom éve.” Ebből az utóbbi következett csak be, április 29-én. Egy ország gyászolta. A Szent István Bazilikában búcsúztatta Glattfelder Gyula csanádi püspök. Földi porhüvelyét a Fiumei úti Nemzeti Sírkert jezsuita sírboltjában helyezték el.

Kortársai életútját rendhagyónak tekintették, hiszen magyarként egy személyben volt a keresztény világban mindenütt ismert és becsült szerzetespap, lapalapító- és szerkesztő, szépíró és szónok.

A szerzetespap

Nyisztor Zoltánnál, Baranyay Jusztin melletti bizalmas paptársánál találóbban aligha lehetne jellemezni szerzetespapi személyiségét: „Ahhoz egy pillanatra sem férhet kétség, hogy lelkét erősen uralta a vallásos áhítat s hogy az erkölcsi tökéletességet őszintén szomjazta. Mint tiszta lelkű gyermek lépett be a rendbe és a szentek példáinak kezdettől fogva nagy rajongója volt. A vallásos motívum és a tökéletességi vágy ott szerepelt mindig az életében s naplóiból látszik, hogy minden évben nyolc napos lelkigyakorlata alatt egy-egy komoly életreformot dolgozott ki a maga számára. Mégis, épp naplóit olvasva, az a benyomásunk, hogy Isten őt inkább hatalmas külső munkák elvégzésére alkalmas apostolnak, mint a csak vagy elsősorban a lelkieknek élő szentnek hívta”, akinek „külső magatartásában több volt az emberi, mint az aszkétikus vonás. Másvallású társaságban harangszóra esetleg nem vetett keresztet vagy mondta el föltétlenül az Úrangyalát, de viszont föltétlenül visszaverte azt, aki vallásilag nem helytállót vagy támadó dolgot kockáztatott meg.”

Alapelve volt, hogy „nem az az igazi katolikus, aki sok apróságot tud s aki ott van minden processzión, novénán és triduumon, hanem aki a hit, a kegyelmi élet s az evangéliumi erkölcs útján járva, jellemes viselkedésével mindenkinek javára s épülésére szolgál, aki teljesíti Isten iránti kötelességét, de nem marad el az emberi, családi, hivatali és hazafias kötelességek terén sem.” (Világhódító kereszténység, 1940) Aszkétikus szelleme a magyar természetre jellemző mértéktartást tükrözi, melyet leginkább a „művelt katolikus közönség számára” írt „Imakönyv”-e (1920) tanúsít, nyomtatékosítva Aquinói Szent Tamással az imádság lényegéből („elevatio mentis ad Deum”, „a lélek Istenhez emelése”), hogy „óvnunk kell egy igen elterjedt, nagy tévedéstől: sokan azt hiszik ugyanis, hogy az ima értéke attól az érezhető áhítattól függ, mely imánkat kíséri, s vannak sokan, akik rossz imának tartják, ha közben ájtatos érzelmeket s hangulatokat nem tudnak érezni. Tévedés. Mert az érzés sokféle külső-belső körülménytől függ, gyakran Isten vigasztaló ajándéka, de legkevesebb részben saját akaratunk műve. Már pedig az imádságban ez a fő, az ész és akarat komoly és erős Istenhez fordulása, amit nem szükségképpen kísér az érzelmek áhítata. Előfordulhat, hogy nagyon száraznak, fásultnak érezzük magunkat s mégis nagyon jól imádkozunk, sőt tán ezzel az erőfeszítésbe kerülő imával többet érünk el Isten előtt, mint mikor csak úgy úszunk az érezhető vigasztalás édes érzelmeiben, s fordítva, meglehet az is, hogy imánkat nagy kedélybeli fellendülés kíséri s imánk mégsem ér sokat, mert a hangulat nem őszinte s az érzés nem a szilárdan Istenhez térő akarat kifejezése.”

Nyisztor szerint „a logika embere, észember” volt”, aki „sem intuícióra, sem pedig ihletre nem

akart építeni. Ő láttatni akart, megláttatni a fogalmakat, a tételek megfogalmazását, összefüggését, belső vagy külső igazságát”. Amíg Prohászka konferenciabeszédei „magvasak és elragadók”, „misztikus izzástól fűtöttek”, „tobzódik bennük a gondolat s az érzelmek árad rajtuk, mint a tenger”, melyekből (már csak mindezek miatt is) „az apológia főtételeit, fogalmait és érveit, ellenvetéseit vagy cáfolatait sohasem fogom tudni összeállítani”, addig az övéi „semmi szín alatt sem olyan mélyek, költőiek, intuitívak és átszellemültek, de belőlük az apológia szinte minden tételét kiemelhetem, a szükséges bizonyító vagy cáfoló anyag teljes kelléktárával”, ugyanis amíg „Prohászkanál csak utalást találok arra, hogy Harnack például mit művelt a Szentírással, Kant a bölcselettel és Nietzsche az erkölccsel, Banghánál pontosan, szavatos mondatokba leszorítva meg fogom találni minden támadás lényegét.” Más szóval a tárgyat, hogy megismerjék, előbb elemeire szétzedi, majd végül összerakja. Erről tanúskodnak főbb apologetikus tanulmányai (Az ész tanúsága Isten mellett, Istenhit és istentagadás, Jézus istenségének bizonyítékai, A katolikus Egyház krisztusi eredete, Mekkora kincs a mi katolikus hitünk, Jellemrajzok a katolikus egyház életéből, Világnézeti válaszok), missziós alapvetése (Világhódító kereszténység), Ijjas Antallal szerkesztett nyolc kötetes egyháztörténete, és nem utolsósorban a szerkesztésében készült, mindmáig kitűnően használható négykötetes „Katolikus Lexikon”.

A sajtóapostol

Vérbeli polémikus, ironikus, és szatirikus, igazi pázmányi alkat: „Csak akkor volt igazán elemében, ha védekezett vagy támadott, ha pajzs és kard volt a kezében s a vívás, a párbaj idegizgalma és gyönyörűsége reszketett, táncolt és tűzelt agysejtjein és idegszálain keresztül.” Nyisztor szavaihoz hozzáteendő, hogy sohasem maradt ellenségeivel, különösen is a Galilei Kör”-rel szemben adós. Legtöbbször saját nevén, néha azonban Kálvintéri, Incze István, Peregrinus álnéven megjelent írásaiban (ezek egybegyűjtve életműsorozata „Harc a keresztény Magyarorszáért”, „A katolikus építés”, „A katolikus sajtó szolgálatában” köteteiben olvashatók) könyörtelenül leleplezte a szociáldemokrácia és szabadkőművesség eredendő vallás- és nemzetellenességét, rámutatva a kereszténység és zsidóság közötti kibékíthetetlen lelki-szellemi ellentétre.

Életművét olvasva talán ma jobban feltűnik, mint korában, Nyisztor jellemzésének következő igazsága: „Kevés ember volt kortársai és az írók között, aki a magyar nyelv, de még a helyesírás szabályaival is annyit törődött volna, mint ő. Valósággal üldözte az idegen és be nem gyökeresedett szavakat, a stílus vagy mondat szerkesztés hibáit vagy pongyolaságait: a magyar nyelv épségét és szépségét többre becsülte a leghíresebb tudósnál vagy szerzőnél is”, így „megesett, hogy egész cikkeket, de még az is, hogy egész könyveket írt át a legnagyobb elfoglaltsága közepette is, kizárólag a magyar nyelv tisztelete és megbecsülése miatt”. Akár színműveket vagy regényt írt (Lola naplója, Szerafini Blanka álnéven), akár prédikációját rögzítette, minden feltűnő stíluszépség nélkül is élvezetes olvasmány bármely kötete.

Sajtóapostolkodásának betetőzése azonban kétségtelenül a négy kötetes Katolikus Lexikon szerkesztése volt 1931 és 1934 között. Amint Nyisztor írja, „aki lexikon szerkesztésében még nem élt benne, annak fogalma sem lehet annak a munkának méreteiről és emberfeletti fáradságairól. Négy kötetnek, amelynek mindegyike több mint 500 lap, először a kéziratanyagát átnézni, helyesbíteni vagy rövidíteni, tömörebbé vagy világosabbá tenni, a benne szereplő más

címszavakra az utalást megtenni, a legkisebb adatoknak utánajárni, az egészet összeegyeztetni – bizony nem egy embernek való munka! Másol, a szerencsésebb Nyugaton egy lexikon szerkesztésére nemcsak egész bizottságok alakulnak, hanem csak ennek élő, állandó jellegű szerkesztők állnak be, akik hosszú évek munkájával őrlik fel használhatóvá a kéziratanyagait. Itt azonban mindent Banghának egyedül kellett végeznie, néhány kiválóan ügyes, de mégis nemcsak ennek élő munkatárs segítségével.” Mégis elkészült, aztán 1946-ban persze ez is indexre került „szovjetellenes cikkei” miatt, akárcsak a „Magyar Kultúra” összes évfolyama.

A nemzetnevelő

Azonban nemcsak szerzetesapként és sajtóapostolként, hanem nemzetnevelőként is kitűnt kortársai közül, ugyanis túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a nemzeti életünket már a huszadik század elején is elposványosító liberalizmus legfőbb lefegyverzőinek egyike éppen ő volt. Erről elsősorban a Magyarország újjáépítése és a kereszténység című, roppant időszerű tanulmánya (1920) tanúskodik, éppen ezért bővebben kell vele foglalkoznunk. Legnagyobb érdeme, hogy ízeire szedi a liberalizmus tanításait, kiindulópontul tisztázva, mi is a liberalizmus: „Legszelesebb alapon véve: az a világnézeti és társadalmi elv, mely a keresztény hittől és szolidaritásérzettől elszakadt embert, az egyént teszi meg minden jog és törvény forrásának, az élet végcéljának, az erkölcsiség és kulturális haladás autonóm zsinórmértékének. A liberalizmus az a rendszer, amely sem a természetes emberi szolidaritásérzettel, sem még kevésbé a kereszténység magasztos igazságosság- és szeretettanával nem törődik s az emberi önzést, a «szabadságot» teszi meg a közélet, iparunkra, törvényhozásunkra, sajtónkra, nevelésünkre is. Mint valami dogmát, hirdették nekünk csaknem egy évszázadon át ezernyi változatban a liberalizmus krédóját: a szabadság önmagának szabályozója s a legfőbb jó; minél kevesebb legyen a korlát és a törvény; az emberiség akkor lesz legboldogabb, ha mindenkinek szabad minden, ha hitben, filozófiában, morálban, politikában, gazdasági versenyben mindenkinek a legteljesebb mozgásszabadságot engedjük. Az egyéniség szabad érvényesülése a fő, ez a társadalom boldogulásának is kulcsa.”

Minden nevelő előtt álljon figyelmeztetése: „A szabadság korlát nélkül örület és gonoszság. Tisztán látja ezt mindenki, de a liberalizmus frazeológiájának uralma akkora volt, hogy ilyesmit hangoztatni senki sem mert; ezekről a modern jelszavakról is állt az, amit a halottakról mondanak: «nihil nisi bene», ezeket csak magasztalni volt szabad. A szabadság nagy jó, elengedhetetlen feltétele a kulturális fejlődésnek, az emberi tehetségek s nemes aspirációk érvényesülésének. De a szabadság elve nem döntheti halomra a társadalmi rend, az erkölcs, a közjó, a kultúra, a vallás s a többi éppoly nagy és éppoly abszolút elvnek értékeit.”

Helyesen ismeri fel, hogy a francia felvilágosodás óta „a liberalizmusnak köszönhetjük mindenekelőtt azt a káoszt, mely mai kultúréletünket jellemzi, a nagy egységek és összefoglaló szempontok teljes hiányát a vezető modern gondolatokban. A szabadság egyoldalú hangsúlyozása voltaképp ellensége a testvériségnek is, az egyenlőségnek is; mert hiszen a korlátlan szabadság annyi, mint szétszakadozás, atomizálás, mellyel a testvériség meg nem fér s az erősebb, merészebb és gazdagabb felülkerekedése, ami meg az egyenlőségnek halála. A liberalizmus lehetetlenné teszi a tömegek nagy erőegységesítését magas kultúrcélok érdekében; mert hiszen hogyan lehessen egyesülni s tömeget kifejezni ott, ahol mindenkinek

a maga nézete és érdeke a fő, hol az egyik jónak tartja, amit a másik rossznak hisz, az egyik igaznak vallja, amit a másik hamisnak vél. A liberalizmus pulverizál; itt nincs többé közös talaj, amelyen megérthetnők egymást, csak egy marad: a vélemények szétágazása a szélrózsa minden irányában, az akaratok és érdekek ellentétessége, mely igen hamar kíméletlen harccá fajul el; megmarad a »bellum omnium contra omnes«, a »mindenkinek harca mindenki ellen«, a permanens világháború kicsinyben és nagyban.

A liberalizmusnak köszönhetjük azokat az óriási ellentéteket, amelyek ma az egyik társadalmi osztályt a másiktól elválasztják s amelyek sokkal mélyebb szakadékokat vágnak a mai gazdagok és szegények közé, mint aminőket a feudális korok úr és szolga közt valaha is ismertek. Egyik oldalon a mamut-vagyonok, másik oldalon mérhetetlen nyomor; amott esztelen fényűzés és a nyomában járó erkölcsi tartalmatlanság, emitt az elkeseredés, a gazdasági pusztulással együtt az erkölcsi züllés, mindezeknek nyomában a minden erkölcstelenségre és örületre kaphatóság s a demagógia uralma a tömegeken.

A liberalizmusnak köszönhetjük végül a tőke túltengő uralmát, melynek folytán egész közgazdasági életünk úgy van berendezve, hogy a pénz mindig több pénzt hódít meg s a pénztelen szegénység mindig nagyobb nyomorba süllyed, s amelynél fogva a tőke urai szinte abban az arányban válnak a közélet, a kulturális élet s a világfejlődés korlátlan uraivá, amily arányban nélkülözik a szociális szolidaritásérzetet s a liberalizmus által megvetett s maradinak gúnyolt keresztény erkölcsiséget. A tőke úr ma a sajtón, az irodalmon, a közgazdaságtanon, a parlamenteken és kormányokon; az vámolja meg az elsőrendű életszükségleti cikkeket éppúgy, mint a gondolatokat; mindenütt az történik, amit ő akar; akkor indít háborút, amikor akar s addig nyújtja el, ameddig neki tetszik és akkor buktat el egy-egy kisebb vagy nagyobb nemzetet, amikor az nemzetközi vállalkozásai szempontjából neki legelőnyösebb.”

Ami azonban minden tőkefelhalmozásnál veszedelmesebb, a nemzetlét, a közösségtudat, a testvériség, az összetartozás tagadása: „A liberalizmus teljesen félreismeri, helyesebben: fel nem ismeri az emberi társadalom és nemzet lényegét, a közösség és testvéri összetartozás fogalmát, az egymásra utalt és egymás támogatására hivatott emberi szolidaritás kötelességeit. Éppen ezért nem lehet helyt adni neki. Legkevesbé a háború véres áldozatai, idealizmusa, veszteségei után. Ha nem tartozunk egyik a másiknak többel, mint a fenevadak, ha nincsenek közös és még az egyéni életnél is értékesebb javaink, ha nem vagyunk testvérek és egy test tagjai, ha a haza és a társadalom nem egyebek, mint nyereszkes terület a minél nagyobb nyereségre dolgozó, semmi mással nem törődő individuum számára: akkor gyalázatos gonoszság volt azt követelni millióktól, hogy ezer kín és nélkülözés között töltsenek éveket lövészárkokban és pergőtüzekben, hogy ezerszámra hagyják ott ifjú életüket, döntsenek gyászba s nyomorba családokat, csak azért, hogy az otthonmaradtak vagy hazakerültek tovább is gseftelhessenek, folytathassák az embertárs könyörtelen kizsákmányolását, mamut-vagyonok gyűjtését, a kulturális és nemzeti népjavak lelketlen porba tiprását. A háború vértanúi, a nemzeti szolidaritás áldozatai nem azért küzdtek, éheztek és véreztek odakünn oly soká, hogy a háború után továbbra is csak a gazdaságilag erősebbé, versenyt bíróbbá, tőkeszilárdabbá legyen az élet és a napsugár, hogy nemzetközi modern rablóváarak — bankok, börzék, gyárak, áruházak — szedjék le a gyapjút és a bőrt a dolgozó népmilliók kiaszott csontjairól. A kalmármorál és kalmárszellem, a manchesteri önzés és liberális szabadrablás egyeduralmának a háború után meg kell dőlnie; a jelszó az új világrend megépítésénél —

bármily akadályokba ütközik is ez az építőmunka egyelőre — csak ez lehet: szolidaritás, az egyén alárendelése a társadalmi egyensúly és kultúra szempontjainak; őszinte testvériség, az összetartozás érzete, a tudat, hogy nemcsak szabadság kell, hanem kötelességek is vannak és nemcsak anyagi javak kellene: termelés, forgalom, kamat és vagyon, hanem szellemi kincsek is: hit és bizalom, szeretet és testvériség, vallás és erkölcs, kultúra és ideáлизmus és ezeket amazoknak egyszerűen alárendelni, áldozatul dobni ezentúl semmi esetre sem szabad!”

Mindennek felismerése volt könyve megjelenése előtt Szabó Dezső regénye, „Az elsodort falu”, melyet az író, amint Nyisztor Zoltán visszaemlékezéséből tudjuk, éppen Banghának küldött meg kiadásra: „Az akkori időkre jellemző tünet! Mélyen jellemző Szabó Dezső akkori mentalitására és lelki állapotára, de Bangha Béla egyedülálló hírnevére is. A kálvinista író, aki pedig tehetségének ugyancsak tudatában volt s aki éppen ezért az eléggé számos magyar kiadók között akár válogathatott volna is, egy katolikus vezéregyhéniséget s mégpedig egy jezsuitát tisztelt meg bizalmával és ajánlatával. Ez a találkozás két nagy szellem termékeny barátságának, eszmeközösségének, esetleg irodalmi reneszánsz-törekvésének is kiindulópontja lehetett volna, mely tartósan rányomja bélyegét a magyar szellemi életre és irodalmi világra. Sajnos a perc és az óra, a hely és a körülmények, amelyek között a találkozás lefolyt, nagyon kedvezőtlen volt. Amikor egy ország süllyed el, véredek szimatolnak s csaholnak a titkos találkozó körül, amikor az egyik műár menekül, a másik már süllyed, mielőtt a zenitre felroboghatott volna, nem lehet többet a jövőről álmodozni, irodalmi és szellemi terveket csinálni. A találkozás már csak arra szorítkozott, hogy egy pár megértő, baráti, meleg szót váltottak, talán aggodalmaikat cserélték ki, talán az örök magyar reménységeknek adtak hangot, Szabó Dezső visszakapta a kéziratát, addigi szegény életének egyedüli kincsét s jövőendő nagyságának zálogát, Bangha Béla pedig menekült tovább, ismeretlenebb, biztonságosabb helyekre.” Útjaik aztán hamarosan elváltak egymástól, mégsem változtat ez mindkettőjük nagyságán, lelkük egybefonódásán.

Végül a zsidósághoz és a kor radikális nemzeti mozgalmaihoz való viszonyáról. Az 1920-as évek közepétől, mint vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály megjegyzi, „álláspontja a zsidókérdésben fokról-fokra veszített faji jellegéből s végül az egész problémát erkölcsi, hitéleti és felekezeti szempontból fogta fel”, ezért a hazai fajvédő magyar politika útjai elváltak az övétől. Nem lehet célunk azonban, hogy pálcát törjünk bármelyik fél felett, annál is inkább, mert halála után maga a nyilaskeresztes „Magyarság” így búcsúzott tőle: „Az egész magyar társadalom mélyen meghatott lélekkel állja körül nagyjókai Bangha Béla komor ravatalát. A magyar nyilaskeresztes tábor is meghajtja zászlóját Bangha páter ravatala előtt, akiben mindig tiszteltük a bátor ellenfelet. Mert Bangha páter írásaiban és szónoklataiban ellenfelünk volt, annak ellenére is, hogy évtizedeken keresztül éles harcot vívott a zsidóság ellen és bátran kimondotta véleményét a zsidóság nemzetromboló működéséről. Bangha Béla azonban tagadta a faji kérdés fontosságát, és itt, ebben a kérdésben került összeütközésbe azzal a koreszmével, melyet Magyarországon nyilaskeresztes mozgalomnak nevezünk. Bangha Béla azonban igazi harcos volt, akinek legfőbb ereje abban rejlett, hogy nyílt sisakkal fordult ellenfele felé és mondanivalóját nem rejtette burkolt, kétértelmű mondatok később kimagyarázható rostélya alá. Úgy szónoklataiban, mint írásaiban az általános érvényű igazságokért harcolt és soha egy pillanatra sem feledkezett meg az örök katolicizmus örök eszméjéről és célkitűzéseiről. Ismerte és értékelte a betű jelentőségét s könyvei, cikkei – minden írása – maradandó értéket jelent a magyar betű roppant kincsesházában. Halála kétségtelen óriási veszteséget jelent nemcsak a

magyar katolicizmusnak, hanem az egész magyar közéletnek, mert a zsidókérdésben elfoglalt intranzigens álláspontjánál fogva úgy érezzük, egyenlőre pótolhatatlan úrt hagyott maga után világi papságunk soraiban.”

Ma is érezzük a maga után hagyott úrt

Érezzük, mert, mint halálakor hívei közül Béry László írta, „nagy és emberfeletti eszményeket hirdetett, de mindig, minden harcában magyar maradt, mert nem is tudott más lenni. Boltozatos feje, tatáros vonásai, szikár, sovány alakja a reverenda alatt is ennek a fajtának a jellegzetességeit viselték, beszéde, hevülete, tépelődései, örömei a magyar lélek megnyilatkozásai voltak.”

Reményik Sándor Tisza István halálára írta, de írhatta volna Bangháéra is, hogy „nem ad az Isten több ilyen magyart!”. Szeretnénk remélni, hogy ebben tévedett.

Bangha Béla: Magyarország ujjaépítése és a kereszténység

<http://mek.oszk.hu/05300/05387>

Bangha Béla: Világnézeti válaszok
Korszerű vallási kérdések és ellenvetések megvilágítása
<http://mek.oszk.hu/05300/05394>

+

http://hu.wikipedia.org/wiki/Bangha_B%C3%A9la

